

CHARLES MAURRAS, KORÁNAK SZELLEMI VEZETŐJE*

MOLNÁR TAMÁS

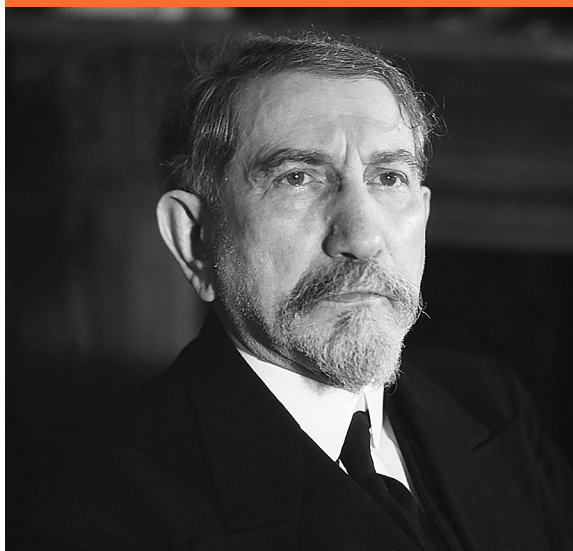
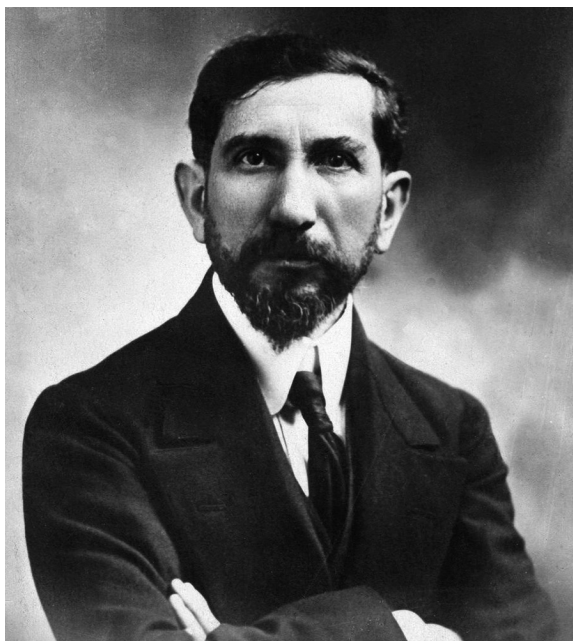
Komoly akadályokkal kell számolnunk, amikor Amerikában be szeretnénk mutatni, ki is volt Charles Maurras (1868–1952), miféle eszméket képviselt, és milyen szerepet játszott annak idején hazájában, Franciaországban. Az egyik ilyen akadály, hogy az amerikai egyetemi körök gondolkodásmódja alapvetően germán mintára alakult, és csak ritkán említene meg egy-egy latinos kultúrájú gondolkodót: egy Santayanát vagy egy Maritaint. A francia egyetemi rendszer nagyon eltér az amerikaitól, az alsóbb szinteken az iskolarendszerük pedig még az egyetemi szint eltérésénél is nagyobb. Ezért aztán Maurras műveit itt nemigen fordítják, ritkán beszélnek róla (már csak azért is, mert manapság ez politikailag felettebb inkorrekt lenne), és természetesen semelyik egyetemen sem tanítják. A tény, hogy T. S. Eliot nagy csodálója volt Maurrasnak, nem hogy javítana ezen a helyzeten, hanem még inkább csökkenti a francia gondolkodónak a jelentőségét az amerikai kritikusok szemében. Egy másik nagy nehézség, hogy Maurras az antidemokratikus gondolkodás megtestesült iskolapéldája. Önála a pluralizmus különféle zárt világok egymás melletti létét jelenti, mint afféle „köztársaságok” egy monarchián belül egyesítve. Manapság kisebbségeknek hívnánk ezeket. Maurras szerint a protestánsok, szabadkőművesek, zsidók, külföldiek olyanok, mint négy független „köztársaság”, az Apokalipszis négy lovasa, idegen elemként épültek be a francia nemzetbe, és a modern kor eljövételével bomlasztani kezdték azt. Az ideál az lenne, hogy ezek fölött a „köztársaságok” fölött uralkodjék a király – ami nem éppen egyszerű politikai struktúra. Maurras szerint az Államot mint politikai szférát nem lehet elválasztani a klasszikus esztétikai kánonoktól.¹

Ezzel el is jutottunk Maurras eszmei világának kellős közepébe, ahol a mediterrán világnézet, a görög és a latin szellem egyesült. Ezzel a lehető legtávolabb kerülünk az angolszász gondolkodástól. Az Állam itt műalkotás, ahol Arisztotelész folyamatos erőfeszítéssel tartja egyensúlyban Platónt. Ez egy szabályos, az örökkévalóságnak épült, igazságos elrendezés, egy ideál. Ez az ideál a lehető legtávolabb áll a pragmatikus politikától, ugyanis áthidalhatatlan szakadék választja el a lobbikban zajló küzdelmekről, a szavazáson alapuló döntések világától, a közvélemény-kutatásoktól és az engedélyezett zászlóétektől.

A klasszikus szellem jelen van Maurras valamennyi művében, sőt még a nevében is: Charles-Marie-Photius a teljes keresztnéve. Photius, a görög kereskedő alapította a Kr.e. 6. században a mediterrán metropoliszt: Marseille-t

* A szöveg eredetileg megjelent: *Modern Age*, 1999/ősz, 337–342. Vö. Thomas MOLNAR: Some Thoughts on Maurras. *Monday World*, 1973/tél. (A szerk.)

1 Ahhoz, hogy ezt megértsük, nem szabad megfeledkeznünk Maurras hellenisztikus gondolatvilágáról. A benne élő provanszi hagyomány a Kis-Ázsiától a spanyol partokig terjedő terület ókori görög hagyományaira épült. Az itt élők élénk kereskedelmet folytattak a külvilággal, de a politikai életükből minden idegent kizártak.

[Μασσαλία, Masszália néven – *a Szerk.*]. Ezen a vidéken született Maurras, és talán ezért is kísértte el a görög eszmevilág egy egész életén át. Mint valami belső iránytű, ez az ideál irányította mindig a tökéletesség, a csúcsteljesítmény felé. A vád, miszerint Maurras hozta volna be a fasizmus eszméjét Franciaországba, a „félelmetes egyszerűsítők” kártékony buzgalmának köszönhető; ennek következtében ítélték 1945-ben „a német megszállókkal való együttműködés” miatt a hetvenhét éves író életfogytiglani börtönre. Ez az egyik oka, hogy Maurras és művei gyakorlatilag ismeretlenek az Egyesült Államokban. Ha olykor egy-egy diák az egyetemen odalopakodik a tanárához egy Maurras-szöveggel, oly félve teszi, mintha valami obszcén képet mutogatna.

Jelen írással megkíséreljük, hogy legalább részben igazságot szolgáltatassunk Maurras jelentőségének és hírének. Való igaz: Maurras elkövetett néhány ifjonti tévedést, csak úgy, mint nem egy kortársa: Anatol France, Ernest Renan és még sok más fiatal francia. Ők valamennyien Auguste Comte pozitívizmusának követői voltak, ennek a „tudományos” filozófiának és szociológiának – ez utóbbi kifejezést maga Comte alkotta meg. Angliában Herbert Spencer dolgozott ki hasonló doktrínát. Tudnunk kell, hogy Comte elméletének korszakalkotó sikerét az akkori kaotikus francia viszonyok segítették elő: a 19. században Franciaországban minden a feje tetején állt. Napóleon világrengető törekvéseit három forradalom követte, előtte pedig az 1789-es forradalom alakította át teljesen a társadalom szerkezetét. A monarchia helyreállítása és megszüntetése; a gyarmatosítások Észak-Afrikában és Indokínában; az egyházi rendek betiltása egy agresszív laikus ideológiát képviselő kormány által (1905) – nehéz és embert próbáló idők voltak ezek. Ekkor az ország értelmiségének egyik fele Comte pozitívizmusát követve készült a tudományos társadalom eljövételére, a másik fele katolikus volt, és royalista. Maurras abban a kivételes helyzetben volt, hogy képes volt egyesíteni a két irányzatot. A közös gondolat a Németországgal, a sedani győztes (1870) szembeni gyűlölet volt, ami persze nem zárta ki a csodálatot a német tudományos és technológiai sikerek iránt. Maurras szemében a németek voltak az „idegenség” megtestesítői: protestáns, romantikus, érzelmes barbárok. Velük szemben a pozitívizmus képviselte a francia (görög–latin) racionalitást, a világosságot és a politikai szempontból legkiválóbb szervezési elveket. Tökéletes háttérrel nyújtott ehhez az ideológiához a tiszta mediterrán égbolt, a ragyogó napsütés, a déli

Charles Maurras (1868–1952)
a századfordulón, 1937-ben és 1945-ben a bíróság előtt
(Wikimedia Commons)

csönd és nyugalom. A francia szellemnek ezt a fényét ünnepli Paul Valéry *Le cimetière marin* (A tengerparti temető) című verse is – a preszokratészi filozófusok világosságát dicséri, szemben a német sötétiséggel.

MAURRAS ÉS A MONARCHIA

1896-ban Maurrast tudósítóként Athénba küldte a lapja, hogy az első modern kori olimpiai játékokról beszámolókat írjon. Egyesek szerint ekkor, az Akropoliszon „fedezte fel” a klasszikus ideált, mások úgy vélik, ez az út hozta el számára a megvilágosodást, ekkor érték be korábbi gondolatai. Annyi biztos, hogy ezen az úton érte egy olyan kivételes, döntő élmény, mint amilyenről Descartes és Pascal írtak, előttük pedig Szent Ágoston – mindhárman a mediterrán föld szülöttei.

Itt meg kell említenünk, hogy Maurras egész életében süket volt; csupán a látása és az intellektusa révén tudta értelmezni a világot. Az ő görög–latin *forma mentis*e tükrében a klasszikus építészeti formák éles kontúrjai úgy jelentek meg, mint a hierarchikus társadalom képe, amelyben minden állampolgárnak megvan a saját helye. Másképp kifejezve: számtalan lehetőség van a társadalmi rendeződésre, de mindig az intézmények adják a kereteket, amelyben legfőképpen a király van, mégpedig öröklés szerint. Ez egy kevésbé merev modell, mint a platóni köztársaság, de hasonló eszméből fakad. Ez nem fasizmus, nem is náciizmus – ezek a mozgalmak túlságosan turbulensek a klasszikus ideálért lelkesedő Maurras számára. Idegen volt számára a szocialista gondolat is, a lelkesedés és a stabil intézmények hiánya miatt. Maurras elképzelése nem egyezik meg Carl Schmittével sem. A modern államnak ez a német kritikusa hiányolta a weimari köztársaság alkotmányában, hogy nem jelölt ki diktátort válságos időkre. Maurras államideáljában márpedig nincsen szükség semmilyen diktátorra: ott minden hatalom a király kezében van, körülötte pedig a tisztségviselők valamennyien a közjó oly hűséges szolgálói, mint például Thomas More.

**katolikus volt
és royalista**

Ez mind csupán utópia lenne? Platón ideális köztársasága, csak épp a filozófus király helyett a történelmi nemzetnek egy hús-vér tagjával a trónon? Én inkább úgy vélem, ezt a maurrasi birodalmat úgy kell elképzelni, mint a modern politikával szemben egy olyan választ, amit azelőtt kell megvalósítani, mielőtt az anarchia eluralkodna, mielőtt kivételes egyéniségekre lenne szükség hozzá. A valóságban ez persze lehetetlen. De ne feledjük: Maurras a Harmadik Köztársaság első évtizedeiben nőtt föl. Erre a korszakra az álszentség, a különféle botrányok, a korrupció volt jellemző. A nemzeti védelem meggyengült, nem voltak képesek ellenállni Bismarcknak és a császárnak, a századvégi hedonizmusnak. Harminc évvel korábban, amikor Spanyolországban Donoso Cortés kétségbeesve látta, hogy a király képtelen irányítani, azt szorgalmazta, hogy egy diktátor vegye át a kormányzást a lassan széteső országban. Sajnos III. Napóleon csupán sikertelen utánpótlás volt az óhajtott diktátornak.² Vilmos császár Németországában Max Weber készítette el a beteg állam modern politika kórisméjét. Ugyanazt a betegséget állapította meg, mint Donoso Cortés és Maurras, bár másban látta a helyzet gyógyszerét: azt remélte, hogy jól képzett, hazafias köztisztviselők meg tudják védeni a demokratikus ipari rendszert, annak minden gyöngesége ellenére.

Franciaország ekkor még alapvetően royalista volt, így könnyen akadtak Maurras restaurációs tervének támogatói. A Dreyfus-affértól az 1940-es vereségig Maurras megkerülhetetlen ideálja volt a katonatisztek, a papság, a divatos hölgyek, a polgárság számára, sőt még néhány balos hazafinak is, akik szerint a köztársaság nem volt eléggé harcias. Ekkor még az értelmiség jó része lelkes olvasója volt Maurras lapjának, az *Action française*-nak. Ez a napilap tökéletesen megfelelt a jobboldal vágyainak és irodalmi ízlésének. Még ma is, a kevés,

2 Az új demokráciákban gyakran előfordultak hasonló, valós vagy sikertelen paramilitáris államcsínyek az elmúlt évszázad során Boulanger tábornoktól Mussoliniig és Francóig.

maradék francia jobboldali szellemi apjának tekinti Maurrast, és nem kevés fiatal rajongó kötelezi el magát a maurrasi ügynek, a rendíthetetlen hazafiságnak. Barátaim közül is sokan nagy tiszteletben tartják Maurras intellektuális hagyatékát. Amikor pedig Maurrast börtönbe zárták és meghalt, az ország két pártra oszlott, és a köztük levő vita majdnem polgárháborúba torkollott. Ekkor történt, hogy Charles de Gaulle Algériának függetlenséget adott, és ezzel feloszlatta a birodalmat. Maurras hívei soha nem bocsátottak meg a tábornok-elnöknek.³

MAURRAS ÉS VICHY

De nem ez volt az egyetlen tragédia, ami megrendítette a piedesztált, amin egykor Maurras állt. 1926-ban XI. Piusz pápa exkommunikálta a teljes *Action française*-mozgalmat. Ez majdnem halálos csapás volt a mozgalom követői számára, akik többségében katolikusok voltak. Sokan a pápa iránti engedelmességet választották, és elhagyták Maurrast. Amikor aztán 1939-ben XII. Piusz feloldotta a tilalmat, néhányan visszatértek. (*Mutatis mutandis*, ez egy korábbi/korabeli Lefebvre-ügy volt.)

A második ilyen eset 1934 februárjában történt, amikor is a francia jobboldal elérkezettnek látta az időt ahhoz, hogy megtámadja a kormányt és magát az egész rendszert, mert megelégtették a sok korrupciót és a folyamatos kommunista beszivárgást. Ekkor hatalmas tömeg gyűlt össze a Nemzetgyűlés épülete előtt, és arra készültek, hogy „kidobják a gazembereket”. Bár Maurras akkor is, mint mindig, csupán egy újság kiadója volt, de akkora tekintéllyel, hogy valószínűleg el tudta volna indítani a támadást. Hiába buzdították ifjú követői, habozott megtenni ezt a lépést, aztán teljesen elállt tőle. Hívei soha nem bocsátották meg neki, hogy ezekben a sorsdöntő órákban nem volt képes ki-

lépni a firkász szerepéből.⁴ A következő évben egy balos koalíció, a Nemzeti Front vette át a kormányzást – elképzelhető, hogy ez is hozzájárult, hogy négy évvel később kitört a II. világháború.

Ezen az 1934. évi február 6-án (ne feledjük, hogy Hitler nemrégiben lett kancellár!) a jobboldalon felgyülemlett energia felhasználatlan maradt, egészen az 1940-es vereségig és Pétain marsall hatalomra jutásáig. A nagy nemzetek történelmében az események gyakran megismétlődnek. A 18. század közepén Franciaország két vezető alakja XV. Lajos és Voltaire, az irodalmi világ koronázatlan hercege volt; hasonló helyzet állt elő 1940-ben: ekkor Pétain és Maurras volt ez a két személy. Ráadásul Pétain is Maurras követője volt, csakúgy, mint ekkoriban a legtöbb köztisztviselő a Francia Államban (immár nem Francia Köztársaság).

Nemcsak az idő, a mintegy kétszáz év, hanem a megváltozott helyzet, vagyis a német megszállás valósága is elválasztja azonban egymástól a két korszakot. Jogos kérdés, hogy mennyiben volt felelős Maurras a Vichy-kormány törvényeiért, és mennyire a megszálló hatalom rendelkezéseiért? Ez a kérdés máig sem dőlt el, hiszen akkoriban fél Franciaország maurrasista volt, és még ma is az. Ítéljünk el egy egész népet? Vagy csak a felét? És a másik fél vajon mentes volt-e minden politikai és egyéb elvi tévedéstől? Világos, hogy nem. Elegendő felidéznünk, hogy egy Sztálin által manipulált szocialista-kommunista kormány volt az, amelyik szabotálta a közelgő háborút, illetve az arra való felkészülést.

jogos kérdés, hogy
mennyiben volt felelős
a Vichy-kormány
törvényeiért

3 Itt látszólag ellentmondás van, hisz de Gaulle egy maurrasista családból származott, és ő maga a Francia Köztársaság elnökéként úgy ösztönösen, mint tudatosan királyi pózokat vett föl. A '60-as években az Elysée Palotában egy sajtókonferencián szerencsém volt őt személyesen megfigyelnem: egyértelműen XIV. Lajosra emlékeztető gesztusai voltak. (Charles de Gaulle a két világháború között a *L'Action française* előfizetője volt – a Szerk.)

4 Ezek közül a tüzes fiatalemberek között, akik nem tudtak megbékélni Maurrasnak azzal a mulasztásával, hogy szavait nem váltotta tette, később nem egy adta be derekát a „fasiszta kísértésnek”. Hitlerrel szimpatizáltak és később együttműködtek a megszálló erővel. Egyiküket, Robert Brasillach-t, a kiváló költőt politikai bíróság (*épuration court*) ítélte halálra, majd 1945 februárjában kivégezték.

A *L'Action française* címlapja 1909-ben, a Dreyfus-ügy idején

Melyik oldal tette lehetővé, hogy megnyíltak a stratégiai kapuk az északkeleti határon? Ki tagadhatná, hogy nem a pacifista baloldal műve volt ez? Ők, akiket oly nagyon kedveltek külföldi szövetségeseik Picassótól a Canterbury „vörös esperesig”, Sztálin valamennyi társutasával egyetemben.⁵

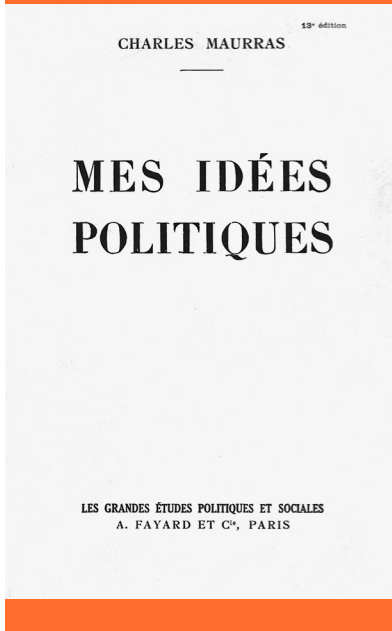
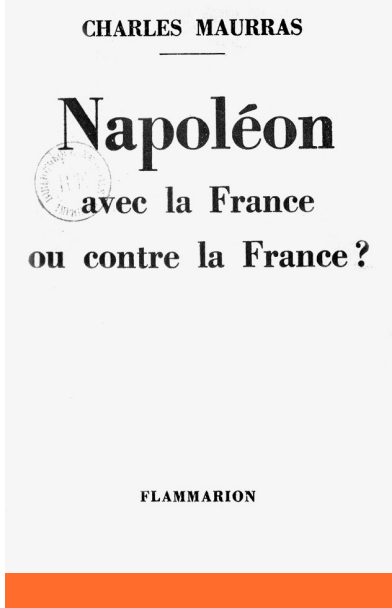
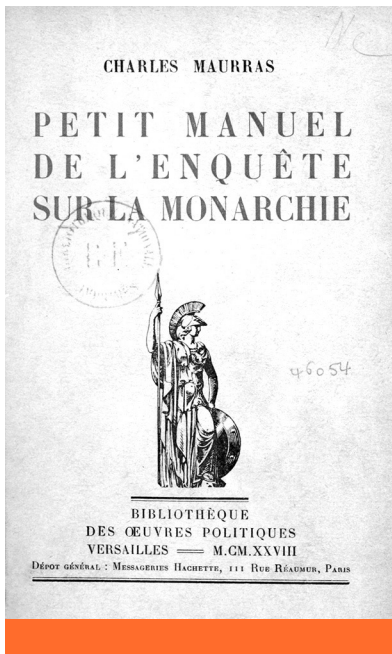
A történelemtudomány még ma, az évszázad végére sem adott választ ezekre a kérdésekre. A tényszerű vitát makacs tabuk gátolják valamennyi érdekelt országban, így az Egyesült Államokban is. Annyi bizonyos, hogy jelen írás szerzője, aki annak idején közép-európai fiatalemberként ismerkedett meg Maurras politikai eszméivel, nem valami elszigetelt okoskodásnak látta ezeket a kérdéseket, hanem egy olyan fontos gondolatrendszernek, amely Athéntól Buenos Airesig, Yeats-től Thomas Mannig döntő jelentőségű volt. Vizsgáljuk meg a kérdéses eseményeket – valójában nem lesz nehéz, nincsen itt semmi titok.

MAURRAS SZEMBEN A KORSZELLEMMEL

1789 és az azt követő forradalmak arra mutattak, bár nem éppen a Burke-féle szemlélet alapján, hogy a demokrácia térnyerése elkerülhetetlen a Nyugat történelmében. Maga Tocqueville sem tudta eldönteni, hogyan vélekedjék erről a várhatóan bekövetkező eseményről. Ezért aztán hogy alaposan megismerje ezt a jelenséget és fölkészítse Franciaországot a jövőre, elutazott Amerikába. Útjának végén még mindig nem tudta, üdvözlje-e a demokrácia eszméjét, vagy óva intse hazáját. Azt viszont már belátta, hogy a probléma nem korlátozódik a politika területére, hanem a változás hatással van a kultúra, a vallás, a teljes nyilvános élet, de még a család struktúrájának értelmezésére is. Elmondhatjuk: másfél évszázaddal később az európai értelmiség még mindig nem birkózott meg ezzel a kérdéssel! A két Európán kívüli kísérlet, az amerikai és az orosz, gyakorlatban alkalmazta az új ideológiát, és több más nemzet is próbálkozott a kollektívizmus valamely formájával: kommunizmussal, fasiszmussal vagy a tömegek demokráciájával. Ez volt és ma is ez az uralkodó korszellem.

De Maurras nem ezt választotta, hanem a nacionalizmust, ám nem a harcias, agresszív sovinizmust, hanem a hagyományos hazaszeretetet, a természetesen kibontakozó patriotizmust, amely nem hágya át az adott helyi intézmények kereteit. Maurras doktrínája meglehetősen pragmatikus volt. Kedvelte az Amerikában tapasztalt önkéntes alapon létrejövő szervezeteket. Elgondolásait valójában az egyes országok adottságait figyelembe véve lehetett csak alkalmazni. Maurras követői meg is próbálták a helyi viszonyok szerint kialakítani a saját maurrasizmusukat, Brazíliától egészen Romániáig, de nem jártak sikerrel. Végül a másik oldal elkezdte fasisztának bélyegezni Maurras tanítását anélkül, hogy

⁵ A teljes igazsághoz hozzátartozik, hogy a jobboldalon is voltak pacifisták, akik például attól való féltelmükben, nehogy felborítsák az európai hatalmi egyensúlyt, nem mertek tiltakozni, amikor Mussolini lerohanta Etiópiát.

ilyesmit konkrétan kimutattak volna írásaiban. Annyi bizonyos, eszméi nem voltak exportképesek, hasonlóan a szovjet kommunizmushoz vagy az amerikai demokratikus kapitalizmushoz.

Hasonló okokból Maurras antiszemitizmusát és korai antikatholicizmusát, amelyet Comte-tól örökölt, nem egyszer szándékosan félretették kérelhetetlen ellenségei. Pedig ezek a témák csak annyiban érdekelték őt, amennyiben jelentőségük volt Franciaországban. Semmiféle ideológiát nem gyártott ezekből a gondolatokból. *Maurras fő célja a nemzeti egység volt*, és mindazokat, akik ebbe nem voltak képesek beleolvadni és „idegen elemként” éltek az országban, görög mintára *les métèques*-nek nevezte, vagyis olyanoknak, akik nem tartoznak a háznéphez. Így gondolkodott Comte, Anatol France, Gobineau és Renan is. A tragédia az volt, hogy Hitler ebből az eredetileg görög gondolatból kiindulva alakította ki rasszizmusát. Ha ezért Maurrast felelősség terheli, akkor vele együtt kell vádolnunk egy egész sor tekintélyes gondolkodót, Voltaire-rel kezdve.

Ezzel eljutottunk Maurrasnak az Egyházhoz fűződő, igen összetett viszonyának tárgyalásához, valamint ahhoz a kérdéshez, hogy mi okozza, hogy bizonyos katolikus körök mind a mai napig oly makacsul ellenségesek vele szemben? Ők valamiért teljesen figyelmen kívül hagyják Maurras alázatos megtérését, amit pedig verseiben olyan szépen megírt, s amiért a pápa az Egyház bajnokának nevezte. Halálos ágyán kérte és megkapta az utolsó kenetet. Mindemellett nem tagadjuk le Maurras korábbi, pozitívista korszakának tévedéseit, amikor hamisan írta le az Egyház eredetét és történetét, a második évszázad Marcion-féle eretnek mozgalmához hasonló módon. Maurras az egyháznak két oldalt különböztetett meg: egyik a négy érzelmes zsidó evangélista, szentimentális missziós üzenetükkel, a másik egy római mintára készült szilárd felépítmény, amely az emberi természet ismeretén alapszik. Maurras először csodálta a rómaiakat, és lenézte a szemitát, közel-keleties oldalt. Később belátta, hogy nincsen törés a két oldal között. De évtizedekkel korábban a harcias Maurras még küzdött Marc Sangnier kereszténydemokratái ellen (*La démocratie religieuse*. 1912), mondván, ezek az Egyháznak és az Államnak is ártanak.

MAURRAS A MÉRLEGEN

Ha meg akarjuk érteni a 20. század első felének történelmét, aminek jó része a küzdelem a demokráciáért, illetve ellene, fontos megismernünk a Maurras-jelenséget. Ha ezt nem tesszük, könnyen tévedésbe esünk, úgy politikai elméletben, mint a gyakorlatban. Ma, fél évszázaddal Maurras halála után meglehetősen letisztult képet találunk, feltéve, ha szerencsésen kiástuk a ráarakódott taburétegek alól és megtisztítottuk a *newspeak* homályától.

Maurras, mint valamennyi jelentős politikai gondolkodó (köztük Platon, Szent Ágoston, Machiavelli, Hobbes, Max Weber), arra reagált, amit korának hatalmi viszonyaiban látott. Amikor úgy látta, megfelelnek a józan ítéletről, fölhevítve erre a figyelmet, nem törődve azzal, hogyan ítélik meg ezt utóbb, amikor majd globális diagnózist és globális gyógymódot kérnek számon rajta. *Maurras kizárólag Franciaországgal törődött*. Emiatt kritikusai beszűkült nacionalistának tartották, de nem így a hívei: ezek meglátták óriási hatását és azt a törekvését, hogy hazájának politikai

Charles Maurras írásaiból: *Megjegyzések a királyságról* (1900), *Napóleon – Franciaország mellett vagy ellene* (1929), *Politikai eszméim* (1937)

gondolkodásába integrálja a mediterrán szemléletet és ezáltal a klasszikus bölcsességet. Maurras korában a romantikus szentimentalizmus dominált, ezzel szemben ő vissza akarta hozni a politikai szemléletbe a racionalitást. Igaz, nem voltak túlzó illúziói az „intelligencia jövőjéről”, mint ezt megírta *L’avenir de l’intelligence* (1905) című könyvében. Lényegesen nagyobb hatása volt a már említett *La démocratie religieuse* című munkájának, amelyben teljesen leleplezi az Egyház tanításába és politikájába beszivárgott utópista tanokat. Úgy vélem, nem tévedés azt állítanunk, hogy a második Vatikáni Zsinat (1962–65) véget kívánt vetni az érzelmes, szociális katolicizmust támadó maurrasi kritikának. Ez a vita valószínűleg nem fog egyhamar véget érni.⁶

A francia kultúrtörténet sok olyan író és gondolkodót jegyez, akiket előbb elutasítással fogadtak, de idővel mégis őket tekintették az ortodoxia példaképeinek. Így járt a költők közül Baudelaire, Verlaine, Rimbaud, Mallarmé, valamint az impresszionista festők. Maurras után jött jó néhány „átkozott generáció”: voltak, akik előbb elutasították Maurrast, mondván, hogy nem bizonyult válságos időkben hatékony vezetőnek, és voltak, akik aztán *sine ira et studio* visszatértek hozzá, mint a világos gondolkodás és stílus hirdetőjéhez. Az igazság az, hogy ma, amikor Franciaország önként beolvasztja magát egy szentimentális páneurópai egyvelegbe, a maurrasi gondolat nagyon is él híveiben. Ők Németországot még mindig ellenségnek tekintik, olyannyira, hogy a szintén maurrasista múltú szocialista elnök, François Mitterrand több diplomáciai trükkel is próbálkozott, hogy 1990-ben megakadályozza Németország újraegyesítését, sőt Gorbacsovot is igyekezett rábeszélni, hogy ne engedje. A történelem ugyanis – bármit is mond Fukuyama – tovább halad, és így Maurras is, akár magasztalják, akár átkozzák, fontos tanúként mindig jelen lesz.

A Maurrast követő generációk nem haltak ki, de csökkent a befolyásuk az intellektuális életre. A francia hexagon politikailag mindeddig önálló volt, de a globalista világban kezdi elveszíteni tájékozódási pontjait. Új jobboldali csoportosulások születtek, egy új nacionalizmus, de ez nem Németország, hanem az Egyesült Államok ellen irányul, készen arra, hogy ne csak tisztán politikai frontokon küzdjenek. Franciaország három legfontosabb intézménye 1960 után föladta nemzeti jellegét: a hadsereget de Gaulle támadta meg belülről és zsigerelte ki azzal, hogy Algériát föladta; a hivatalos Egyház a II. Vatikáni Zsinat során döntött a liberál-demokratikus intézmény és kultúra mellett; a szellemi öröklésmenyeket, a kiváló gimnáziumokat, az egyetemi oktatás bevált rendszerét, az elit iskolákat pedig gyakorlatilag lerombolták.

Maurras gondolatait, azután, hogy ezek fél évszázadon át a francia nemzeti eszmének alapját képezték, elvetették. Maurras mai hívei pedig erőtlen, elmaradott, merev szemléletű kis csoportosulások, akik az elmúlt időkhöz nosztalgálnak, és rég megholt vezetőikről ábrándoznak. Ez már Franciaország haláltusa. ■

(Fordította: Barna Teréz)

meg kell ismernünk
a Maurras-jelenséget

6 Maurras eszméit gyakran a *politique d’abord* (a politika mindennek fölött) kifejezésben foglalják össze. Vagyis minden emberi konfliktusban és egyéb ügyben a politikai szempont az elsődleges. Maritain válasza erre röviden a „teljes humanizmus”, vagyis isteni ihletésű emberi szabályok, minden téren. Az első formula túlságosan kemény, a második nem realiztikus.